

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ» РҚБ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

РОО «НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»

THE BULLETIN

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

5 (411)

SEPTEMBER – OCTOBER 2024

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н=2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н=2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы РҚБ-нің Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ, 2024

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансеит Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник РОО «Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан», 2024

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 6**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2024

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 5. Number 411 (2024), 345–358
<https://doi.org/10.32014/2024.2518-1467.845>

ӨОЖ 331

©**A.S. Karbozova***, **A.Z. Bukharbayeva**, **G.B. Duzelbaeva**, 2024.
Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan.
E-mail: akjan_92_00@mail.ru

THEORETICAL ASPECTS OF THE ECONOMIC MECHANISM OF AGRICULTURAL PRODUCTION MANAGEMENT

Karbozova Agzhan Sailaubekkyzy – doctoral student, Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan, E-mail: akjan_92_00@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-9869-3735>;

Bukharbayeva Akmaral Zhetibaykyzy – Ph.D, Associate Professor; Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan, E-mail: Nurai0510@mail.ru, <https://www.orcid.org/0000-0002-5849-8628>. ID: 21100429502;

Duzelbaeva Gulshat Berikbayevna – Candidate of Economics, Director of the Institute of Economics and Law of the Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan, e-mail: gulshat_korkyt@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-2917-2653>.

Abstract. The article discusses the theoretical aspects of the functioning of the economic mechanism of management of the regional agro-industrial complex. The article examines the definition of the concept of «mechanism» given in various dictionaries and encyclopedias, gives its generalized explanation, different from the technical meaning, examines the historical aspect of the application of this concept in economics, examines the views of various scientists on the essence of the concept of «economic mechanism», gives its author's interpretation. The main approaches to the definition of the concept of «economic mechanism» are critically analyzed.

Based on a comparison of the available interpretations of the concepts of «economic mechanism» and «organizational and economic mechanism», it is concluded that the economic mechanism includes an organizational component, therefore, the allocation of the category «organizational and economic mechanism» is impractical from the point of view of understanding the essence of these concepts. It is proved that the property and interests of participants in economic activity play a decisive role in the implementation of the economic mechanism, the concept of «economic mechanism» for managing the sustainable development of the agro-industrial complex is clarified.

The article considers and summarizes the views of leading national scholars on agrarian economy in relation to the issues of formation and development of organizational-economic mechanism of the agro industrial complex. According to Mazloeva V. Z., the essence of organizational–economic mechanism is a "... collection

of interconnected economic levers and methods of impact on production, exchange, distribution and consumption of products". The basic principles of organizational-economic mechanism, compliance with which should ensure the core functions of the organizational-economic mechanism: increase of efficiency of economic-financial activities; ensuring the competitiveness of products; creating a favorable economic environment for the effective functioning of economic entities, etc.

Keywords: agriculture, economic mechanism, economic management mechanism, sustainable development of agriculture, agricultural management

©А.С. Карбозова, А.Ж. Бұхарбаева, Г.Б. Дузельбаева, 2024.

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан.

E-mail: akjan_92_00@mail.ru

АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫ ӨНДІРІСІН БАСҚАРУДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МЕХАНИЗМІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Карбозова Агжан Сайлаубекқызы – Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университетінің докторанты, Қызылорда, Қазақстан, e-mail: akjan_92_00@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-9869-3735>;

Бұхарбаева Ақмарал Жетібайқызы – Ph.D; Қауымдастырылған профессор, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, E-mail: Nurai0510@mail.ru, <https://www.orcid.org/0000-0002-5849-8628> ID: 21100429502;

Дузельбаева Гүлшат Берікбайқызы – экономика ғылымдарының кандидаты, Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті «Экономика және құқық» институтының директоры, Қызылорда, Қазақстан, e-mail: gulshat_korkyt@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-2917-2653>.

Аннотация. Мақалада аймақтық АӨК басқарудың экономикалық механизмінің жұмыс істеуінің теориялық аспектілері қарастырылады. Мақалада әртүрлі сөздіктер мен энциклопедияларда келтірілген "механизм" ұғымының анықтамасы қарастырылған, оның техникалық мағынасынан өзгеше жалпыланған түсіндірмесі берілген, экономикалық ғылымда осы тұжырымдаманы қолданудың тарихи аспектісі зерттелген, әртүрлі ғалымдардың «экономикалық механизм» ұғымының мәні туралы көзқарастары зерттелген, оның авторлық түсіндірмесі берілген. «Экономикалық механизм» ұғымын анықтаудың негізгі тәсілдері, осы ұғымның «экономикалық механизм» ұғымымен байланысы сыни тұрғыдан талданады.

«Экономикалық механизм» және «ұйымдастырушылық-экономикалық механизм» ұғымдарының қолда бар түсіндірмелерін салыстыру негізінде экономикалық механизм ұйымдық компонентті қамтиды деген қорытынды жасалды, сондықтан «ұйымдастырушылық-экономикалық механизм» санатын бөлу осы ұғымдардың мәнін түсіну тұрғысынан орынды емес. Экономикалық тетікті іске асыруда экономикалық қызметке қатысушылардың меншігі мен мүдделері шешуші рөл атқаратыны дәлелденді, «АӨК орнықты дамуын басқарудың экономикалық механизмі» ұғымы нақтыланды.

Мақалада агроөнеркәсіптік кешеннің ұйымдастырушылық-экономикалық механизмін қалыптастыру және дамыту мәселелеріне қатысты аграрлық экономика бойынша жетекші отандық ғалымдардың көзқарастары қарастырылып, жинақталды.

В.З.Мазлоевтың пікірінше, ұйымдастырушылық-экономикалық механизмнің мәні бұл «... өзара байланысты экономикалық тұтқалар мен әдістердің жиынтығы өнімді өндіруге, айырбастауға, таратуға және тұтынуға әсері». Ұйымдастырушылық-экономикалық механизмнің негізгі принциптері анықталды, оларды сақтау ұйымдастырушылық-экономикалық механизмнің негізгі функцияларын орындауды қамтамасыз етуі керек: экономикалық-қаржылық қызметтің тиімділігін арттыру; өндірілетін өнімнің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету; шаруашылық жүргізуші субъектілердің тиімді жұмыс істеуі үшін қолайлы экономикалық жағдайлар жасау және т. б.

Түйін сөздер: ауыл шаруашылығы, экономикалық механизм, экономикалық басқару механизмі, ауыл шаруашылығының тұрақты дамуы, ауыл шаруашылығын басқару

©А.С. Карбозова, А.Ж. Бухарбаева, Г.Б. Дuzельбаева, 2024.

Кызылординский университет имени Коркыт Ата, Кызылорда.

E-mail: akjan_92_00@mail.ru

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ ПРОИЗВОДСТВОМ

Карбозова Агжан Сайлаубековна – докторант Кызылординского университета имени Коркыт ата, Кызылорда, Казахстан, e-mail: akjan_92_00@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-9869-3735>;

Бухарбаева Акмарал Жетибайқызы – PhD, ассоциированный профессор, Кызылординский университет имени Коркыт Ата, E-mail: Nurai0510@mail.ru, <https://www.orcid.org/0000-0002-5849-8628>. ID: 21100429502;

Дузельбаева Гулшат Берикбайқызы – кандидат экономических наук, Директор института экономики и права Кызылординского университета имени Коркыт Ата, Кызылорда, Казахстан, e-mail: gulshat_korkyt@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-2917-2653>

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические аспекты функционирования экономического механизма управления региональным АПК. Так же рассматривается определение понятия «механизм», приведенное в различных словарях и энциклопедиях, дается его обобщенное объяснение, отличное от технического значения, исследуется исторический аспект применения данного понятия в экономической науке, изучаются взгляды различных ученых на сущность понятия «экономический механизм», дается его авторская трактовка. Критически анализируются основные подходы к определению понятия «экономический механизм».

На основе сравнения имеющихся трактовок понятий «экономический механизм» и «организационно-экономический механизм» сделан вывод о том, что экономический механизм включает в себя организационную составляющую, поэтому выделение категории «организационно-экономический механизм» нецелесообразно с точки зрения понимания сущности этих понятий. Доказано, что в реализации экономического механизма решающую роль играют собственность и интересы участников экономической деятельности, уточнено понятие «экономический механизм управления устойчивым развитием АПК».

В статье рассмотрены и обобщены взгляды ведущих отечественных ученых по аграрной экономике касательно вопросов формирования и развития организационно-экономического механизма агропромышленного комплекса.

По мнению Мазлоева В.З., сущность организационно-экономического механизма представляет собой «... совокупность взаимосвязанных экономических рычагов и методов воздействия на производство, обмен, распределение и потребление продуктов». Выделены основные принципы организационно-экономического механизма, соблюдение которых должно обеспечивать выполнение основных функций организационно-экономического механизма: повышение эффективности хозяйственно-финансовой деятельности; обеспечение конкурентоспособности производимой продукции; создание благоприятных экономических условий для эффективного функционирования хозяйствующих субъектов и др.

Ключевые слова: сельское хозяйство, экономический механизм, механизм экономического управления, устойчивое развитие сельского хозяйства, управление сельским хозяйством

Кіріспе. Нарықтық экономика жағдайында агроөнеркәсіптік кешеннің көптеген кәсіпорындары экономикалық дербестікке ие болды, бірақ сонымен бірге олар экономикалық қызметтің негізгі түрлерінің шығынында, қаржылық қиындықтардың болуында, меншік иелерінің корпоративтік қақтығыстарында және тағы да басқа халықаралық экономикалық дағдарыс пен қаржылық тұрақсыздықтың әсерінен пайда болатын әртүрлі дағдарыстық құбылыстарға тап болды. Осыған байланысты, АӨК кәсіпорындарын басқарудың экономикалық механизмінің жұмысы мен формаларын зерттеу өте өзекті болып табылады.

«Механизм» термині техникалық терминнен алынған. Энциклопедиялық сөздікте «механизмнің» келесі анықтамалары берілген. Механизм-қозғалысты беру құрылғысы; бір нәрсенің ішкі құрылымы; қандай да бір құбылыс салынатын күйлер мен процестердің жиынтығы (Векленко,2015). Бүгінгі таңда «басқарудың экономикалық механизмі» ғылыми ортада екі жолмен түсіндіріледі – процесс ретінде және процестің ресурстары ретінде, АӨК кәсіпорындарына қатысты экономикалық механизмнің нақты терминологиялық және тұжырымдамалық анықтамасы жоқ.

Агроөнеркәсіптік кешен кез келген ел экономикасының маңызды

секторларының бірі болып табылады. Ел халқының және тұтастай алғанда қоғамның жеткілікті мөлшерде қажетті сапалы тамақпен қамтамасыз етілуі осы сектордың даму тиімділігіне байланысты. Осылайша, агроөнеркәсіптік кешенді дамыту елдің азық-түлік қауіпсіздігінің деңгейін анықтайды.

Материалдар мен негізгі әдістер. Қазіргі уақытта Қазақстанның агроөнеркәсіптік кешенінің салаларын дамыту және қолдау елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының басым міндеттерінің бірі болып табылады, бұл аграрлық саясатта елеулі өзгерістер болды. АӨК-де экономикалық өсудің басым қарқынды факторларын пайдалануға, ресурс үнемдеуші технологияларды енгізуге, өндірісті ұйымдастырудың жана нысандарын игеруге біртіндеп көшу жүріп жатыр. Өнім өндірісін ұлғайтудың нақты резервтерін пайдалану ауыл шаруашылығын және АӨК-нің басқа салаларын реттеудің кең ауқымды қатынастарын, нысандары мен әдістерін қамтитын шаруашылық механизміне байланысты. Бүгінгі таңда экономикалық механизмді жетілдіру бағыттарын қалыптастыру, тиімділігін анықтау және дамыту мәселелері ерекше өзекті болып отыр.

Осылайша, қазіргі заманғы нарықтық жағдайларға бейімделген тұрақты дамып келе жатқан АӨК қалыптастыру қазіргі уақытта ауыл шаруашылығының теңгерімді және тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз етуге бағытталған белгілі бір тетіктің әрекетінсіз мүмкін емес. Экономикалық ғылым мен практика барлық реформалардың, соның ішінде аграрлық реформалардың негізінде тиісті тетіктердің әрекетіне байланысты жүйелілік негізделуі керек екенін көрсетеді.

Экономикалық әдебиеттерде «экономикалық механизм», «экономикалық механизм», «ұйымдастырушылық-экономикалық механизм» ұғымдары белсенді жұмыс істейді. Бұл жағдайда ғалымдар «механизм» терминін қандай да бір қызмет түрінің тәртібін анықтайтын жүйе ретінде түсіндіреді. Экономикаға қатысты оны шаруашылық жүргізуші субъектілердің жұмыс істеу тәртібін анықтайтын жүйе ретінде қарастыруға болады. «Экономикалық механизм» ұғымы негізгі болып табылады. Экономикалық механизм-бұл құрамы мен мазмұны жағынан күрделі экономикалық категория.

Біз зерттеген отандық және шетелдік экономистердің еңбектерін қорытындылай келе, басқару ұғымына қатысты механизм термині процесс ретінде әрекет етеді және оның мақсатты қозғалысының, жұмыс істеуі мен дамуының мүмкіндігін анықтайтын жүйеге әсер ету құралдары мен әдістерінің жиынтығын, байланысын білдіреді деген қорытындыға келеміз. Осылайша, ауылшаруашылық кәсіпорындарын басқарудың экономикалық механизмі макро, мезо және микро деңгейлерде көптеген ауыл шаруашылықтарының ұзақ мерзімді жұмыс істеуін қамтамасыз ететін әлеуметтік-экономикалық, құрылымдық-институционалдық және заңнамалық-құқықтық сипаттағы әдістердің жиынтығы.

Нәтижелер. Жоғарыда айтылғандардан экономикалық басқару механизмінің құралдарын үш деңгейге бөлуге болады:

Бірінші деңгей макроэкономикалық:

1. Елдегі басқарудың экономикалық жүйесі;
2. Агроөнеркәсіптік және агроазық-түлік саясаты;
3. Қаржы-несие және салық жүйелері;

4. Агроөнеркәсіптік кешендегі шаруашылық субъектілерінің мүдделерін дамытуға ықпал ететін заңнамалық-құқықтық база;

6. АӨК салалары арасындағы баға паритеті;
7. Вертикальді агроөнеркәсіптік интеграцияның даму деңгейі.

Екінші деңгей - мезоэкономикалық:

1. Аймақтың экономикалық құрылымының даму деңгейі және аймақтың инвестициялық тартымдылығын анықтайтын табиғи-климаттық жағдайлардың ерекшеліктері;

2. Аймақты мемлекеттік деңгейде қолдау шаралары;

3. Өнімнің негізгі түрлерін (сүт, нан, ет және басқа да бірқатар) өндірудегі салаишілік бәсекелестік;

4. Импортталатын өнім саны;

5. Өңірдің АӨК кәсіпорындары жұмыс істейтін нарық модельдерінің үйлесімділігі;

6. Өңірлік деңгейде интеграциялық процестерді дамыту;

7. Өңірдің инфрақұрылымы және өнімді өткізу арналары

Үшінші деңгей - микроэкономикалық:

1. Негізгі өндірістік қорлармен қамтамасыз ету;

2. Білікті басқарушы кадрлардың болуы;

3. Кәсіпорын бөлімшелері арасында шаруашылық есеп қатынастары жүйесінің болуы;

4. Қызметкерлер мен басқарушыларды ынталандыру жүйесі;

5. Ауыл шаруашылығын жүргізудің нормативтік жүйесін қолдану деңгейі;

6. Өнімді сатудың ең тиімді арналарын таңдау

Кез – келген механизмнің негізгі мақсаты-жұмыс істеу, бірақ әртүрлі механизмдерде жұмыс істеу нәтижесі әртүрлі жолдармен көрінеді. Механизмнің техникалық әсер етуінде, мысалы, машина іске қосылмайды, сағат тоқтайды. Экономикалық механизмде әлдеқайда күрделі: оның қаншалықты тиімді жұмыс істейтінін өлшеу үшін жүйенің функционалдық критерийлерін анықтау қажет.

Г.Гриценко мен И.Щербаков-тың пікірінше, экономикалық механизм-бұл материалдық тауарлар мен қызметтерді өндіруге, бөлуге, айырбастауға және тұтынуға, яғни экономикалық қызметке әсер ететін өзара байланысты, өзара тәуелді әдістердің, әдістердің, тетіктердің (экономикалық, ұйымдастырушылық, құқықтық, әлеуметтік) жиынтығы (Ушакова, 2018). Басқару сыртқы және ішкі жағдайлардың өзгеруін ескере отырып, оның белгілі бір күйін сақтау мақсатында басқару объектісіне әсер етудің әртүрлі әдістерін қолдана отырып жүзеге асырылады. Шаруашылық кең мағынада экономикалық шешімдер қабылдау процесі ретінде түсіндіріледі, оған өндірісті ұйымдастыру

функциялары, шешім қабылдау (жоспарлау) функциялары, шешімді іске асыру функциялары (ынталандыру әдістері) және әлеуметтік мотивация кіреді. Демек, шаруашылық - бұл басқару ғана емес, экономикалық қызметті ұйымдастыру және басқару жүйесі.

Осылайша, басқару - экономикалық механизмнің негізгі құралдарының бірі ғана. А.М. Емьяновтың пікірінше – «экономика мен экономикалық механизм бір-бірімен тығыз байланысты, бірақ олар бірдей емес.

Экономикалық механизм экономикаға қарағанда кеңірек. Экономикалық механизм экономикалық механизмнің бөлігі, құрылымдық буыны бола отырып, мемлекет ауылшаруашылық кәсіпорындарына, еңбек ұжымдары мен қызметкерлеріне әсер ететін экономикалық тетіктерді қамтиды (Павленков, 2019).

Жаңа экономикалық сөздікте «экономикалық механизм»... экономикалық процестерге әсер ету әдістері мен құралдарының жиынтығы. Бұл ретте экономикалық механизм - белгілі бір жағдайларда пайда болатын өзара байланысты экономикалық құбылыстар жүйесі(Мочалов, 2021).

А.И.Семин экономикалық механизмнің өзара байланысты он екі элементін анықтайды: жоспарлау жүйесі, коммерциялық есептеу, өндіріс пен еңбекті ұйымдастыру формалары, баға белгілеу, салық жүйесі, қаржыландыру және несиелеу, ынталандыру жүйесі, жеткізушілермен және тұтынушылармен қарым-қатынас, есеп, талдау және бақылау жүйесі, кәсіпорынның дербестігі, оның құқықтары мен жауапкершілігі, өндірістік және басқарушы персоналдың қатынасы өндіріс құралдары (Измалков, 2018).

Ресейлік ғалым, экономика ғылымдарының докторы Л.И. Абалкиннің тұжырымдамасына сәйкес шаруашылық механизмнің құрылымына сүйене отырып,біз оның негізгі элементтерін бөліп көрсетеміз:

-басқару деңгейлері бойынша ұйымдастырушылық құрылымдар: экономикалық орта мен объектілерді аграрлық басқару (макро деңгей);жүйесінің негізгі шаруашылық буыны шеңберіндегі басқару (микро деңгей)

- басқару тетігі субъектілерін басқарудың нақты нысандары мен ішкі жүйелері, оның ішінде өзіндік құнын есептеу, баға белгілеу, пайданы қалыптастыру және бөлу тәртібі,қаржыландыру, несиелеу және т.б.

-әкімшілік немесе экономикалық құралдар басым басқару әдістерінің кешендері.

-қоғам нақты қалыптасқан жағдайды ескере отырып, экономикалық заңдарды қолданатын құқықтық нормалар

Л.И.Абалкин экономикалық механизмді өзіне тән нысандары мен әдістері, экономикалық ынталандырулары мен құқықтық нормалары бар қоғамдық өндірісті ұйымдастыру тәсілі ретінде анықтайды (Абалкин, 2010).Сонымен бірге, ол өзінің әрі қарайғы зерттеулерінде экономикалық механизм «меншік нысандары мен өндіргіш күштердің байланысына делдалдық етеді» деп атайды (Абалкин, 2013).

Экономиканың мінсіз экономикалық механизмі нарықтың әсерінен қалыптасады және мемлекеттің реттеуші әсері кезінде қоғамның, мемлекеттің

экономикалық мүдделерінің тауар өндірушілер – шаруашылық жүргізуші субъектілердің жергілікті топтық және жеке мүдделерімен органикалық үйлесуін қамтамасыз етуге арналады.

Негізгі экономикалық міндеттердің бірі-экономикалық механизмді дамыту. Бұл механизм экономиканы күрделі жүйе ретінде басқару қажеттілігімен байланысты. Қоғамдық еңбек бөлінісіне негізделген ірі әлеуметтік өндіріс объективті түрде ғылыми негізделген басқару жүйесіне мұқтаж. Қазіргі уақытта экономикалық ғылым еңбектерде «экономикалық механизм» ұғымының мазмұны туралы бірыңғай пікір қалыптасқан жоқ. Бірқатар зерттеушілер бұл ұғымдар бірдей деп санайды, ал басқалары оларды дұрыс ажырату қажеттілігін көрсетеді. Осы категориялардағы айырмашылықтарды егжей-тегжейлі қарастырмас бұрын, механизм ұғымын егжей-тегжейлі зерттеу керек. Бұл ұғымды әр түрлі сөздіктерде түсіндіру 1-кестеде келтірілген.

Кесте 1.Әртүрлі сөздіктер мен энциклопедиялардағы «механизм» ұғымының мазмұны

Дереккөз атауы	Тұжырымдаманың мазмұны
Түсіндірме сөздік	Ішкі құрылғы, бір нәрсенің жұмыс істеуі,іс-әрекеттің қандай да бір түрінің аппараты
Орыс тілінің құрамына енген шетелдік сөздердің сөздігі	Күштің әрекет ету тәсілі; сонымен қатар біздің қызметіміздің бір немесе басқа әрекетін іске асыруға қажетті барлық құралдардың жиынтығы (мысалы, мемлекеттік механизм)
Философиялық энциклопедиялық сөздік	Қозғалыс немесе оқиға жүйесі, сондай-ақ табиғат заңдарымен анықталған осы қозғалыстар орындалатын құрылғы.
Үлкен кеңестік Энциклопедия	Бір немесе бірнеше дененің қозғалысын басқа денелердің қажетті қозғалысына айналдыруға арналған дене жүйесі.

Осылайша, жоғарыда келтірілген анықтамалардан,«механизм» ұғымы шекті процестің жұмысына дейін азаятыны көрінеді, бұл жұмыс жүйесінің құрылымымен, оның құрамдас элементтерін өзара әрекеттесу тәсілдері мен әдістерімен анықталады.

Экономикалық механизмді зерттеу Ю. Осиповтың еңбектерінде жалғасты, ол оны «шаруашылық жүргізуші субъектілердің қызметін реттейтін өздеріне тән шаруашылық жүргізу тетіктері және бүкіл жүйеге тән қоғамдық шаруашылық институттары бар шаруашылық жүргізуші субъектілердіңқоғамдық жүйесі» ретінде анықтайды.

И.С. Аверина экономикалық механизмді «мақсатқа жетудің нысандарын, әдістері мен құралдарын жетілдіру арқылы ойын ережелері мен шарттарын өзгерту арқылы экономикалық қызметті өзгертуді қамтамасыз ететін субъективті-объектілік қатынастар жүйесі» ретінде қарастырады (Аверина, 2022). Осылайша, экономикалық ғылымдағы «механизм» ұғымын анықтауда ол өзіне тән формалары, әдістері мен институттары бар процесс немесе өзара байланысты элементтер жүйесі ретінде қарастырылады. Экономикалық механизмдер теориясы экономикадағы процестердің заңдылықтарын анықтауға және болып жатқан құбылыстардың мәнін түсінуге жақындауға мүмкіндік береді.

«Экономикалық механизм» ұғымдарын түсіну үшін, «ұйымдастырушылық-экономикалық механизм», «экономикалық механизм» жиі кездесетін мысалдарын қарастырамыз. Зерттеушілердің көпшілігі (И.С. Аверина, Н.В. Быковская, Н.Н.Лебедева және т. б.) экономикалық және экономикалық механизм ұғымдарын ажырату қажет деп санайды, өйткені екінші ұғым біріншісінің бөлігі болып табылады. Ғалымдардың едәуір аз саны бұл ұғымдарды анықтайды. Біз жүргізген зерттеулер көрсеткендей, бірінші тәсіл анағұрлым қолайлы, өйткені экономикалық механизм негізгі бола отырып, ұйымдастырушылық, саяси, мәдени және басқа тетіктермен бірге экономикалық механизмді қалыптастырады.

Әдеби дереккөздерді талдау бізге 2-кестеде келтірілгендей «экономикалық механизм» және «ұйымдастырушылық-экономикалық механизм» ұғымдарын анықтаудың негізгі тәсілдерін анықтауға мүмкіндік берді.

Ұйымдастырушылық-экономикалық механизм туралы айтатын авторлар, әдетте, оның құрамында экономикалық және ұйымдастырушылық компоненттерді шығарады. Алайда, экономикалық механизмді сипаттайтын авторлар оның процестерді ұйымдастыру функциясында да, оны жүзеге асыратын және реттейтін институттарда да көрінетін ұйымдық құрамдас бөлігін жоққа шығармайды. Кез-келген экономикалық қызметті ұйымдастырушылық рәсімдеусіз жүзеге асыру мүмкін емес, ал басқару процесі ұйымдастыру және жоспарлау функциясын жүзеге асырмай жүзеге асырыла алмайды. Экономикалық механизм белгілі бір экономикалық мүдделерді белгілі бір нысандарда жүзеге асыру арқылы көрінеді, бұл мүдделерді іске асыру, әдетте, белгілі бір ұйымдық нысандарда ұсынылатын осы процестің субъектілерінің қатысуынсыз жүзеге асырыла алмайды. Жоғарыда айтылғандарға байланысты экономикалық механизм, оның ішінде ұйымдастырушылық компонент, нанымдарды бөлек атап көрсетуді қажет етпейді және «ұйымдастырушылық-экономикалық механизм» категориясын бөлу осы ұғымдардың мәнін түсінуде және олардың қайталануында кейбір шатасуларға әкеледі деген қорытынды жасау керек.

Кесте 2.«Экономикалық механизм» және «ұйымдастырушылық-экономикалық механизм» ұғымдарын анықтау тәсілдері

Авторлар	Тұжырымдаманың мазмұны
А.И. Алтухов, В.И. Кундиус	АӨК дамуының экономикалық тетігі-ұйымдық құрылымдардың жиынтығы, нақты жағдайларда қолданыстағы экономикалық заңдар іске асырылатын және кеңейтілген ұдайы өндіріс процесі қамтамасыз етілетін басқарудың нақты нысандары мен әдістерінің кешені.
А.Н. Бычкова	Экономикалық механизм-бұл субъектілерді басқару және өзара әрекеттесу тәсілдерінің жиынтығы, оның мақсатты функциясы ұтымды басқару және экономиканың дамуындағы тұрақты заңдылықтарды қалыптастыру болып табылады.
Н.Е. Павленко	Экономикалық механизм-бұл материалдық және рухани игіліктерді өндіруге, бөлуге және тұтынуға бағытталған экономикалық құралдардың (есепке алу, талдау, жоспарлау, реттеу және т.б.) заңдары мен заңдарының жиынтығы.

Д.В. Ходос, С.Г.Иванов, О.Г. Дьяченко	Экономикалық механизм-мемлекеттің бағдарламалық саясаты негізінде қалыптасатын өндірістік жүйеде шаруашылық жүргізуші субъектілерді дамытудың қолданыстағы нарықтық заңдарының нақты көрінісі.
А.П. Мочалов	Агроөнеркәсіптік кешеннің экономикалық тетігі-АӨК салаларының инновациялық дамуын қамтамасыз ету және халықтың азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етудің жаһандық міндетін шешуге бағытталған қоғамдық өндірісті реттеудің мемлекеттік және нарықтық нысандары, әдістері мен тәсілдерінің өзара іс-қимылының жиынтығы қамтамасыз етілетін қатынастар жүйесі.
М.Г. Озерова	Агро азық-түлік секторының экономикалық механизмі - аграрлық саланың басқарылатын жағдайында экономикалық процестің өзара байланысты ресурстарының жиынтығы ретінде әрекет етеді, бұл тауар өндірушілердің өндірістік қызметін ынталандыруға ықпал етеді және отандық азық-түлік нарығының қанықтылығына әкеледі.
И.Г. Ушачев, Е.С. Оглоблин, И.С. Санду, А.И. Трубилин	Агроөнеркәсіптік кешендегі инновациялық процестің ұйымдастырушылық-экономикалық механизмі -бұл саладағы ғылыми-техникалық прогресті қамтамасыз ету бойынша негізгі міндеттерді шешуді қамтамасыз ететін өзара байланысты және келісілген жұмыс істейтін инновациялық қызметті жүзеге асырудың нысандары (буындары) мен әдістерінің жиынтығы.
И.С. Козаев, В.И.Дементьев	Мал шаруашылығын дамытудың ұйымдастырушылық-экономикалық тетігі-бұл сала жұмысының ұйымдастырушылық, экономикалық және құқықтық компоненттерінің жиынтығы.
Ж.А. Ахмедова	Ауыл шаруашылығын реттеудің ұйымдастырушылық-экономикалық тетігі-оның тұрақтылығын қамтамасыз етуге бағытталған өндіріс процесінде шаруашылық жүргізуші субъектілер арасында туындайтын экономикалық қатынастарды үйлестіру жүйесі.
Ф. Х. Цхурбаева, И. Т. Фарниева	Кәсіпорынды басқарудың ұйымдастырушылық-экономикалық механизмі-басқару субъектісінің басқарылатын объектіге әсер етуінің ұйымдастырушылық және экономикалық құралдарының жиынтығы, статистика мен динамиканың байланысын қамтамасыз ететін басқару шешімдерін әзірлеу арқылы басқару объектісінің қажетті күйлеріне қол жеткізу.

АӨК орнықты дамуының экономикалық тетігін қарастыру кезінде кез келген экономикалық қызмет осы қызметке тікелей және жанама қатысушылардың (субъектілердің) мүдделерін іске асыру қажеттілігімен айқындалатындығын негізге алған жөн. Бұл, әдетте, экономикалық қызметте басым болатын экономикалық, сондай-ақ әлеуметтік, мәдени, экологиялық және т. б. мүдделер болуы мүмкін. Оларды іске асыру қоғамның даму деңгейіне, өндірістік күштер мен өндірістік қатынастарға байланысты тауарлар мен қызметтерді өндірудің, айырбастаудың, бөлудің және тұтынудың қандай да бір түріне дейін азаяды. Мүдделері басым, ойын ережелерін белгілейтін және олардың орындалуын қадағалайтын экономикалық қызметке қатысушылар өндірілген өнімнің қосымша бірліктері түрінде үлкен пайда көреді, әдетте олардың артықшылықты жағдайы өндіріс құралдарына меншік құқығымен және қажетті заңдардың қабылдануына әсер ету мүмкіндігімен анықталады. Алайда, басқару механизмінің басқа қатысушылары да өз мүдделерін жүзеге асырады, бірақ аз пайда әкеледі. Мүдделер болмаған немесе оларды іске асыру мүмкін болмаған жағдайда – басқарудың бүкіл экономикалық механизмін іске асыратын қозғаушы күш жоқ.

Талқылау. Агроөнеркәсіптік кешенді дамытудың экономикалық тетігі субъектілерінің қызметіне сыртқы және ішкі факторлар, ол жүзеге асырылатын жағдайлар әсер етеді.

Агроөнеркәсіптік кешеннің экономикалық механизмінің мәнін зерттеу оның екі айрықша ерекшелігін анықтауға мүмкіндік береді.

Біріншіден, бұл механизм АӨК-нің барлық деңгейлерінде қалыптасады: мемлекеттік, аймақтық, аудандық, кәсіпорындар, бөлімшелер.

Екіншіден, ұсынылған деңгейлерде қалыптаса отырып, бұл механизм әрекет етеді және оларға жүзеге асырылады.

Экономикалық механизмді қалыптастырудың теориялық ережелерін жүйелеу негізгі мазмұндық элементтерге, олардың құрылымына, ұйымдастырудың әдістері мен формаларына және ауыл шаруашылығындағы көріністерге қатысты ғылыми пайымдаулардың ұқсастығы туралы айтуға мүмкіндік береді. Экономикалық механизмнің жұмыс істеуінің негізгі принциптерін бөліп көрсету керек, олардың сақталуы оның жұмыс істеуі кезінде қамтамасыз етілуі керек:

- ұйымдастырушылық-экономикалық механизмді экономикалық, әлеуметтік және саяси сипаттағы үнемі өзгеріп отыратын жағдайларға бейімдеу;

- негізгі экономикалық заңдар принциптерін қатаң сақтау;

- экономикалық және әлеуметтік процестерді жүйелі талдау және оның негізінде әлеуметтік-экономикалық даму проблемаларын шешу кәсіпорындар;

- олардың даму тенденцияларын анықтау нәтижесінде қоғамдық және жеке мүдделердің үйлесуін қамтамасыз ету;

- өндірістің барлық деңгейлерінде ұйымдастырушылық – экономикалық тетік элементтерінің жұмыс істеуін қамтамасыз ету;

- басқарудың ұйымдастырушылық-экономикалық механизмінің қалыптасуы мен жұмыс істеуін ақпараттық қамтамасыз ету.

Осы қағидаттарды сақтау ұйымдастыру-экономикалық тетіктің негізгі функцияларын орындауды қамтамасыз етуі тиіс. Олар:

- шаруашылық-қаржылық қызметтің тиімділігін арттыру;

- өндірілетін өнімнің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету;

- шаруашылық жүргізуші субъектілердің тиімді жұмыс істеуі үшін қолайлы экономикалық жағдайлар жасау;

- азаматтардың жерге және өндірістің басқа да құралдарына меншік құқығын іске асыру;

- жекелеген қызметкерлер мен олардың ұжымдарының кәсіпорын қызметінің жоғары экономикалық көрсеткіштеріне қызығушылығын арттыру;

- материалдық-техникалық базаны сапалы қайта құруды қамтамасыз ету.

Қорытынды. Экономикалық механизмнің басты міндеті ауыл шаруашылығының тиімділігін арттыруда, саланың және тұтастай аграрлық кешеннің орнықты экономикалық және әлеуметтік дамуына қажетті жағдайлар жасауда АӨК-нің барлық салаларының реттелген өзара іс-қимылын қамтамасыз ету болып табылады.

Агроөнеркәсіптік кешеннің тұрақты дамуын қамтамасыз ету үшін мемлекеттік реттеу мен өзін-өзі реттеудің үйлесіміне негізделген пәрменді ұйымдастырушылық-экономикалық тетік қажет, ал оны қалыптастыру мемлекет деңгейінде басым міндет болып табылуға тиіс. Осылайша, АӨК-нің ұйымдастырушылық-экономикалық тетігі-бұл АӨК салалары мен ауылдық аумақтардың жұмыс істеуін және тұрақты дамуын қамтамасыз ететін әлеуметтік-өндірістік процестерді ұйымдастырудың экономикалық және әкімшілік-құқықтық тетіктері мен нысандарының жиынтығы ретінде қарастыру қажет.

Жоғарыда айтылғандардың барлығын ескере отырып, осы тұжырымдаманың келесі анықтамасын тұжырымдауға болады:

АӨК тұрақты дамуын басқарудың экономикалық механизмі – бұл өндіріс процесіне барлық қатысушылардың, сондай-ақ тұтынушылар мен мемлекеттің мүдделерін іске асыру процесі, өндірісті, айырбастауды, бөлуді, сатуды және тұтынуды ұйымдастырудың әртүрлі формалары арқылы жүзеге асырылады. АӨК орнықты дамуының экономикалық механизмі әр түрлі жағдайларда қосылған құнды ұдайы ұлғайтуға бағытталған.

Экономиканың мінсіз экономикалық механизмі нарықтың әсерінен қалыптасады және мемлекеттің реттеуші әсері кезінде қоғамның, мемлекеттің экономикалық мүдделерінің жергілікті топтық және жеке мүдделерімен – шаруашылық жүргізуші субъектілермен органикалық үйлесуін қамтамасыз етуге арналады. Өңірдің АӨК кәсіпорындарын басқарудың экономикалық тетігін жетілдіру бағыттары орнықты көпфункционалды бәсекеге қабілеттілікті және өңірдің АӨК дамытудың стратегиялық бағдарларына қол жеткізуді қамтамасыз етуі тиіс.

Әдебиеттер

Абалкин Л.И. Хозяйственный механизм развитого социалистического общества. - М.: Мысль, 2013.– 263 с.

Абалкин Л.И. Собственность, хозяйственный механизм, производительные силы // Экономическая наука современной России. – 2010. – № 1(5). – С. 52-53.

Аверина И.С. Эволюция и классификация феномена «хозяйственный механизм» // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 3: Экономика. Экология. – 2022. – № 2(21). – С. 12-16.

Алтухов А.И. Российский АПК: современное состояние и механизмы развития: монография / А.И. Алтухов, В.И. Кундиус. – М. ФГУП «ВО Минсельхоза России»; Барнаул: Изд-во АГАУ, 2016. –723 с.

Бычкова А.Н. Экономический механизм: определение, классификация и применение // Вестник Омского университета. Серия «Экономика». –2010. – № 4.– С. 37–43.

Боев, В. Р. Совершенствовать экономический механизм развития АПК / В. Р. Боев // АПК: экономика, управление. 2013. - №3. - С. 61-64.

Векленко Е.В. К вопросу об экономическом механизме воспроизводственного процесса в сельском хозяйстве // Вестник Курской государственной сельскохозяйственной академии. – 2015. -№ 3. - С. 20-23.

Векленко Е.В. Цели, задачи и принципы построения экономического механизма воспроизводственного процесса в сельском хозяйстве // Вестник Курской государственной сельскохозяйственной академии. – 2015. - № 4. - С. 33-36.

Толковый словарь русского языка: в 4 т. Т. 2: Л — Ояловеть / Под ред. Д.Н. Ушакова. — М.: Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 2018. — 1040 с.

Павленков Ф. Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка [Электронный ресурс] // http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_fwords/42123/%D0%9C%D0%95%D0%A5%D0%90%D0%9D%D0%98%D0%97%D0%9C.

Павленко Н.Е. Формирование и развитие экономического механизма в сельском хозяйстве России (теория, методология, практика): автореф. дисс. док. эк. наук. — М., 2022. — 50 с

Мазлоев В. 3. Механизмы институциональных преобразований агропромышленных объединений // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. — 2015. — № 7. — С. 37–40.

Мочалов А.П. Экономический механизм АПК // Вестник Ульяновской государственной сельскохозяйственной академии. — 2021. — № 3(15). — С. 130-135.

Семин А.Н. Экономический механизм хозяйствования как основа эффективной работы сельхозтоваропроизводителей/А.Н. Семин // Экономика сельского хозяйства России. — 2019. - №3. — С.37-40.

Озерова М.Г. Концептуальные основы экономического механизма агропродовольственного сектора // Вестник КрасГАУ. —2013. — №. — С.25-30

Ходос Д.В., Иванов С.Г., Дьяченко О.Г. Экономический механизм развития АПК региона // Вестник КрасГАУ. — 2013. — № 12. — С. 24-28.

Измалков С., Сонин К., Юдкевич М. Теория экономических механизмов (Нобелевская премия по экономике 2007 г. часть №1) // Вопросы экономики. — 2018. — № 1. — С. 4–24.

Ушачев И.Г. Рекомендации по организационно-экономическому механизму функционирования интегрированных формирований в АПК — М.: АНО «Издательство МСХА», 2013. — 174 с.

References

Abalkin L.I. The economic mechanism of a developed socialist society. - М.: Mysl, 2013. — 263 p.

Abalkin L.I. Property, economic mechanism, productive forces // The economic science of modern Russia. — 2010. — № 1(5). — Pp. 52-53.

Averina I.S. Evolution and classification of the phenomenon of "economic mechanism" // Bulletin of the Volgograd State University. Series 3: Economics. Ecology. — 2022. — № 2(21). — Pp. 12-16.

Altukhov A.I. Russian agro-industrial complex: current state and mechanisms of development: monograph / A.I. Altukhov, V.I. Kundius. — М. FSUE "Ministry of Agriculture of Russia"; Barnaul: Publishing House of ASAU, 2016. -723 p.

Bychkova A.N. Economic mechanism: definition, classification and application // Bulletin of Omsk University. The series "Economics". -2010. — No. 4.— pp. 37-43.

Boev, V. R. To improve the economic mechanism of agro-industrial complex development / V. R. Boev // Agro-industrial complex: economics, management. 2013. - No. 3. - pp. 61-64.

Veklenko E.V. On the question of the economic mechanism of the reproductive process in agriculture // Bulletin of the Kursk State Agricultural Academy. — 2015. - No. 3. - pp. 20-23.

Veklenko E.V. Goals, objectives and principles of building an economic mechanism of the reproductive process in agriculture // Bulletin of the Kursk State Agricultural Academy. — 2015. - No. 4. - pp. 33-36.

Explanatory dictionary of the Russian language: in 4 vols. Vol. 2: L — Oyalovet / Edited by D.N. Ushakov. — М.: State Publishing House of Foreign Languages. and the national words., 2018. — 1040 p.

Pavlenkov F. Dictionary of foreign words included in the Russian language [Electronic resource] // http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_fwords/42123/%D0%9C%D0%95%D0%A5%D0%90%D0%9D%D0%98%D0%97%D0%9C.

Pavlenko N.E. Formation and development of the economic mechanism in agriculture in Russia (theory, methodology, practice): the author's abstract. diss. doc. Ec. of Sciences. — М., 2022. — 50 s

Mazloev V. 3. Mechanisms of institutional transformations of agro-industrial associations // The economics of agricultural and processing enterprises. — 2015. — No. 7. — pp. 37-40.

Mochalov A.P. The economic mechanism of the agro-industrial complex // Bulletin of the Ulyanovsk State Agricultural Academy. – 2021. – № 3(15). – Pp. 130-135.

Semin A.N. The economic mechanism of management as the basis for the effective work of agricultural producers/A.N. Semin // The economics of agriculture in Russia. – 2019. - No.3. – pp.37-40.

Ozerova M.G. Conceptual foundations of the economic mechanism of the agro–food sector // Bulletin of KrasGAU. -2013. – №. - pp.25-30

Khodos D.V., Ivanov S.G., Dyachenko O.G. The economic mechanism of development of the agro-industrial complex of the region // Bulletin of KrasGAU. – 2013. – No. 12.– pp. 24-28.

Izmalkov S., Sonin K., Yudkevich M. Theory of economic mechanisms (Nobel Prize in Economics 2007, part No. 1) // Questions of Economics. - 2018. – No. 1. – pp. 4-24.

Ushachev I.G. Recommendations on the organizational and economic mechanism of functioning of integrated formations in the agro–industrial complex – M.: ANO "Publishing House of the Ministry of Agriculture", 2013. – 174 p.

CONTENTS**PEDAGOGY**

E.T. Adylbekova, N.F. Sarsenbieva, K.M. Kulzhataeva WAYS OF EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC RESOURCES IN THE EDUCATIONAL PROCESS.....	5
A.A. Azatbakyt, A.M. Kartayeva, A.T. Tamayev ANALYZING AND TEACHING THE PSYCHOLOGY OF CHARACTERS IN THE STORIES OF M. AUEZOV.....	20
L.S. Dzhumanova, A.S. Sagindykova, G.M. Kadyrova FORMATION OF STUDENTS' TEXT READING COMPETENCE IN GERMAN LANGUAGE LESSONS.....	32
D.M. Zharylgapova, A.A. Almagambetova, U.A. Abitayeva DEVELOPMENT OF COMPETENCES OF STUDENTS IN TEACHING PHYSICS BY USING COMPUTER MODELS.....	45
G.G. Ibragimov, A.P. Mynbaeva, K.Zh. Saparbayeva DEVELOPMENT OF ESSAY WRITING SKILLS OF PUPILS BASED ON THE ART OF RHETORIC.....	62
R.Zh. Ismanova, G.K. Akhmetova SPEECH THERAPY AND THE BASICS OF NEUROPSYCHOLOGY.....	79
L. Kazykhankyzy, D. Babakhanova FUTURE ENGLISH TEACHERS' USE OF SELF-REGULATED LEARNING STRATEGIES IN DEVELOPING LANGUAGE PROFICIENCY.....	96
B.D. Karbozova, M. Imankulova, A. B. Shormakova FORMATION OF CREATIVE THINKING SKILLS IN THE STUDY OF THE KAZAKH LANGUAGE.....	109
G.T. Kurbankulova, A.S. Stambekova WAYS TO PREPARE FUTURE PRIMARY EDUCATION TEACHERS FOR INSTILLING NATIONAL VALUES IN THE STUDENTS.....	120
G. Kozhasheva, A.A. Bazhi, M.I. Yesenova, L. Nassir METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENTS IN MATHEMATICS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF EDUCATION.....	134

U.S. Marchibayeva

DEVELOPMENT OF ADAPTIVE PHYSICAL CULTURE AND SPORTS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: PEDAGOGICAL CHALLENGES AND RESEARCH PROSPECTS.....148

R.Zh. Mrzabayeva, N.M. Abdulkadyrov, G.U. Akhmetshina

INCREASING SUBJECT COMPETENCE AT THE BERLIN CONGRESS ON OTTO VON BISMARCK'S POLITICAL POSITIONS IN RELATION TO THE OTTOMAN EMPIRE.....165

A.N. Omarov, O. Kozhabergen, G.R. Kurmasheva

PRACTICE-ORIENTED TEACHING OF STUDENTS AT THE UNIVERSITY.....185

A.A. Seitaliyeva, N.T. Shyndaliyev, A.Sh. Barakova

TRAINING OF FUTURE TEACHING STAFF IN THE CONTEXT OF DUAL EDUCATION.....197

G. Tanabayeva, A. Boranbayeva

WAYS TO DEVELOP THE VOCABULARY OF CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES OF PRESCHOOL AGE THROUGH FAIRY TALES.....210

A.K. Urazova, G. A. Tuyakbaev, K.T. Kudaibergenova

EFFECTIVE METHODS OF TEACHING THE EPISTOLOGICAL HERITAGE OF ABDILDA TAZHIBAEV.....227

G. Utemissova, A. Alimbekova, A. Bulshekbayeva

THE RELATIONSHIP BETWEEN CYBERBULLYING AND AGGRESSIVE VICTIMIZATION.....241

Sh.Sh. Khamzina, A.M. Utilova, T.Zh. Shakenova

EFFECTIVENESS OF THE MENTORING SYSTEM IN SCHOOLS.....257

ECONOMICS

G.Y. Amalbekova, A.N. Narenova, S.B. Nauryzkulova

GLOBAL POULTRY MARKET: CURRENT DEVELOPMENT TRENDS AND EXPORT POTENTIAL OF KAZAKHSTAN.....276

K.T. Auyezova, Zh.M. Bulakbay, A.A. Zhakupov

PROJECT MANAGEMENT IN THE STRATEGIC PLANNING OF ENERGY INDUSTRY ENTERPRISES.....295

A.Yelubayeva, Ceslovas Christauskas INCREASING THE HUMAN RESOURCES POTENTIAL OF STATE AUDIT BODIES AS A BASIS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY AUDIT MECHANISM.....	307
A.M. Yessirkepova, R.K. Niyazbekova, D.M. Makhmud RESEARCH OF THE ACTIVITIES OF PEASANT FARMS IN KAZAKHSTAN IN THE CONTEXT OF EFFECTIVE ENERGY CONSUMPTION.....	318
Sh.A. Zhumadilla, M.R. Sikhimbayev, D.R. Sikhimbayeva STATE REGULATION OF SUBSOIL USE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: ECOLOGY AND INNOVATIONS.....	330
A.S. Karbozova, A.Z. Bukharbayeva, G.B. Duzelbaeva THEORETICAL ASPECTS OF THE ECONOMIC MECHANISM OF AGRICULTURAL PRODUCTION MANAGEMENT.....	345
T. Kuangaliyeva, Zh. Yerzhanova, G. Mukasheva SHEEP BREEDING IN KAZAKHSTAN: CHALLENGES OF MODERN DEVELOPMENT.....	359
A. Makenova, A. Oralbayeva, A.Kizimbayeva SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS OF KAZAKHSTAN: CURRENT STATE.....	374
J.K. Romazanov, T.J. Niyazov, T.A. Karipov PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE CREDIT MARKET N KAZAKHSTAN.....	389
L.M. Shayakhmetova, A.M.Kurmanov, S.T. Aitimova IMPROVEMENT OF OCCUPATIONAL SAFETY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: ASSESSMENT OF PROFESSIONAL RISKS AND STRATEGIES FOR ACCIDENT INSURANCE IN THE WORKPLACE.....	401

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Э.Т. Адылбекова, Н.Ф. Сарсенбиева, К.М. Құлжатаева ЭЛЕКТРОНДЫҚ РЕСУРСТАРДЫ ОҚУ ҮДЕРІСІНЕ ТИІМДІ ЕНГІЗУ ЖОЛДАРЫ.....	5
А.А. Азатбақыт, А.М. Картаева, А.Т. Тамаев М. ӘУЕЗОВ ӘНГІМЕЛЕРІНДЕГІ КЕЙІПКЕР ПСИХОЛОГИЯСЫН ТАЛДАП ОҚЫТУ.....	20
Л.С. Жұманова, А.С. Сағындықова, Г.М. Қадырова НЕМІС ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ МӘТІНДІ ОҚУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	32
Д.М. Жарылғапова, А.А. Алмагамбетова, У.А. Абитаева КОМПЬЮТЕРЛІК МОДЕЛДЕРДІ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ФИЗИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	45
Г.Г. Ибрагимов, А.П. Мыңбаева, Қ.Ж. Сапарбаева ШЕШЕНДІК ӨНЕР НЕГІЗІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЭССЕ ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ.....	62
Р.Ж. Исманова, Г.К. Ахметова ЛОГОПЕДИЯ ЖӘНЕ НЕЙРОПСИХОЛОГИЯ НЕГІЗДЕРІ.....	79
Л. Қазыханқызы, Д. Бабаханова БОЛАШАҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ БІЛІМ АЛУДА ӨЗІН-ӨЗІ РЕТТЕУ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ТІЛДІК ҚАБІЛЕТІН ДАМУ.....	96
Б.Д. Карбозова, М. Иманқұлова, А.Б. Шормақова ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	109
Г.Т. Курбанқұлова, Ә.С. Стамбекова БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ БІЛІМ ПЕДАГОГТЕРІН ОҚУШЫЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАУЛУҒА ДАЯРЛАУ ЖОЛДАРЫ.....	120

Г.О. Кожашева, А.А. Бажи, М.И.Есенова, Л. Нәсір
 БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ
 МАТЕМАТИКА ПӘНІНЕН ОҚУ ЖЕТІСТІГІН БАҒАЛАУДЫҢ
 ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕРІ.....134

Ұ.С. Марчибаева
 ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ
 БЕЙІМДІК ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ МЕН СПОРТТЫ ДАМУЫ:
 ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МІНДЕТТЕР МЕН ЗЕРТТЕУ БОЛАШАҒЫ.....148

Р.Ж. Мрзабаева, Н.М. Абдукадыров, Г.У. Ахметшина
 БЕРЛИН КОНГРЕСІНДЕ ОТТО ФОН БИСМАРКТИҢ ОСМАН
 ИМПЕРИЯСЫНА ҚАТЫСТЫ САЯСИ ҰСТАНЫМДАРЫ ТУРАЛЫ ПӘНДІК
 ҚҰЗІРЕТТІЛІКТІ АРТТЫРУ.....165

А.Н. Омаров, О. Қожаберген, Г.Р. Құрмашева
 УНИВЕРСИТЕТТЕ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ ТӘЖІРИБЕГЕ БАҒЫТТАП
 ОҚЫТУ.....185

А.А. Сейталиева, Н.Т. Шындалиев, А.Ш. Баракова
 ДУАЛДЫ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА БОЛАШАҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
 КАДРЛАРДЫ ДАЯРЛАУ.....197

Г.Т. Танабаева, А.Р. Боранбаева
 МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ ЗЕРДЕ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ
 СӨЗДІК ҚОРЫН ЕРТЕГІЛЕР АРҚЫЛЫ ДАМУЫ ЖОЛДАРЫ.....210

А.К. Уразова, Ғ.Ә. Тұяқбаев, К.Т. Құдайбергенова, А. Жолмаханова
 ӘБДІЛДА ТӘЖІБАЕВТЫҢ ЭПИСТОЛЯРЛЫҚ МҰРАСЫН ОҚЫТУДЫҢ
 ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ.....227

Г.У. Утемисова, А.А. Алимбекова, А.И. Булшекбаева
 КИБЕРБУЛЛИНГ ПЕН АГРЕССИВТІ ЖӘБІРЛЕНУШІНІҢ МІНЕЗ-
 ҚҰЛҚЫНЫҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ.....241

Ш.Ш. Хамзина, А.М. Утилова, Т.Ж. Шакенова
 МЕКТЕПТЕРДЕГІ ТӘЛІМГЕРЛІК ЖҮЙЕНІҢ ТИІМДІЛІГІ.....257

ЭКОНОМИКА

Г.Е. Амалбекова, А.Н. Наренова, С.Б. Наурызқұлова
 ӘЛЕМДІК ҚҰС ЕТІ НАРЫҒЫ: ҚАЗІРГІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯСЫ ЖӘНЕ
 ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКСПОРТТЫҚ ӘЛЕУЕТІ.....276

К.Т. Ауезова, Ж.М. Бұлақбай, А.А. Жакупов ЭНЕРГЕТИКА САЛАСЫНДАҒЫ КӘСПОРЫНДАРДЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ЖОСПАРЛАУДАҒЫ ЖОБАЛАРДЫ БАСҚАРУ.....	295
А. Елубаева, Чесловас Кристаускас МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ ОРГАНДАРЫНЫҢ КАДРЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРУ ТИІМДІЛІК АУДИТІНІҢ ТЕТІГІН ЖЕТІЛДІРУ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ.....	307
А.М. Есиркепова, Р.К. Ниязбекова, Д.М. Махмуд ТИІМДІ ЭНЕРГИЯ ТҰТЫНУ КОНТЕКСІНДЕ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ШАРУА ҚОЖАЛЫҚТАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІН ЗЕРТТЕУ.....	318
Ш.А. Жұмадилла, М.Р. Сихимбаев, Д.Р. Сихимбаева ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЖЕР ҚОЙНАУЫН ПАЙДАЛАНУДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ: ЭКОЛОГИЯ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАР.....	330
А.С. Карбозова, А.Ж. Бұхарбаева, Г.Б. Дузельбаева АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫ ӨНДІРІСІН БАСҚАРУДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МЕХАНИЗМІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....	345
Т. Куанғалиева, Ж.Ержанова, Г. Мукашева ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚОЙ ШАРУАШЫЛЫҒЫ: ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ДАМУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	359
А.А. Макенова, А.К. Оралбаева, А. Кизимбаева ҚАЗАҚСТАННЫҢ АУЫЛДЫҚ АУМАҚТАРЫНЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫ: ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....	374
Ж.К. Ромазанов, Т.Ж. Ниязов, Т.А. Карипов ҚАЗАҚСТАННЫҢ КРЕДИТТІК НАРЫҒЫН ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....	389
Л.М. Шаяхметова, А.М. Курманов, Ш.Т. Айтимова ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЕҢБЕКТІ ҚОРҒАУДЫ ЖЕТІЛДІРУ: КӘСПТІК ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАҒАЛАУ ЖӘНЕ ӨНДІРІСТЕГІ ЖАЗАТАЙЫМ ОҚИҒАЛАРДАН САҚТАНДЫРУ СТРАТЕГИЯСЫ.....	401

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Э.Т. Адылбекова, Н.Ф. Сарсенбиева, К.М. Кулжатаева СПОСОБЫ ЭФФЕКТИВНОГО ВНЕДРЕНИЯ ЭЛЕКТРОННЫХ РЕСУРСОВ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС.....	5
А.А. Азатбакыт, А.М. Картаева, А.Т. Тамаев АНАЛИЗ И ОБУЧЕНИЕ ПСИХОЛОГИИ ПЕРСОНАЖЕЙ РАССКАЗОВ М. АУЭЗОВА.....	20
Л.С. Джуманова, А.С. Сагиндыкова, Г.М. Кадырова ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНЦИИ ЧТЕНИЯ ТЕКСТОВ СТУДЕНТАМИ НА ЗАНЯТИЯХ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА.....	32
Д.М. Жарылгапова, А.А. Алмагамбетова, У.А. Абитаева РАЗВИТИЕ КОМПЕТЕНЦИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ В ПРЕПОДАВАНИИ ФИЗИКИ ПУТЕМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЬЮТЕРНЫХ МОДЕЛЕЙ.....	45
Г.Г. Ибрагимов, А.П. Мынбаева, К.Ж. Сапарбаева РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ НАПИСАНИЯ ЭССЕ У УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ ИСКУССТВА РИТОРИКИ.....	62
Р.Ж. Исманова, Г.К. Ахметова ЛОГОПЕДИЯ И ОСНОВЫ НЕЙРОПСИХОЛОГИИ.....	79
Л. Казыханкызы, Д. Бабаханова ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТРАТЕГИЙ САМОРЕГУЛИРОВАНИЯ В РАЗВИТИИ ЯЗЫКОВОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩИМИ УЧИТЕЛЯМИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	96
Б.Д. Карбозова, М. Иманкулова, А.Б. Шормакова ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА.....	109
Г.Т. Курбанкулова, А.С. Стамбекова СПОСОБЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ К ФОРМИРОВАНИЮ У УЧАЩИХСЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ.....	120

Г.О. Кожашева, А.А. Бажи, М.И. Есенова, Л. Насир МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ УЧАЩИХСЯ ПО МАТЕМАТИКЕ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ.....	134
У.С. Марчибаева РАЗВИТИЕ АДАПТИВНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН: ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЙ....	148
Р.Ж. Мрзабаева, Н.М. Абдукадыров, Г.У. Ахметшина ПОВЫШЕНИЕ ПРЕДМЕТНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ О ПОЛИТИЧЕСКИХ ПОЗИЦИЯХ ОТТО ФОН БИСМАРКА В ОТНОШЕНИИ ОСМАНСКОЙ ИМПЕРИИ НА БЕРЛИНСКОМ КОНГРЕССЕ.....	165
А.Н. Омаров, О. Кожаберген, Г.Р. Курмашева ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ В УНИВЕРСИТЕТЕ.....	185
А.А. Сейталиева, Н.Т. Шындалиев, А.Ш. Баракова ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ В УСЛОВИЯХ ДУАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	197
Г.Т. Танабаева, А.Р. Боранбаева СПОСОБЫ РАЗВИТИЯ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ЧЕРЕЗ СКАЗКИ.....	210
А.К. Уразова, Г.А. Туякбаев, К.Т. Кудайбергенова ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ЭПИСТОЛОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ АБДИЛЬДЫ ТАЖИБАЕВА.....	227
Г.У. Утемисова, А.А. Алимбекова, А.И. Булшекбаева ВЗАИМОСВЯЗЬ КИБЕРБУЛЛИНГА И АГРЕССИВНОГО ВИКТИМНОГО ПОВЕДЕНИЯ.....	241
Ш.Ш. Хамзина, А.М. Утилова, Т.Ж.Шакенова ЭФФЕКТИВНОСТЬ СИСТЕМЫ НАСТАВНИЧЕСТВА В ШКОЛАХ.....	257
ЭКОНОМИКА	
Г.Е. Амалбекова, А.Н. Наренова, С.Б. Наурызкулова МИРОВОЙ РЫНОК МЯСА ПТИЦЫ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ И ЭКСПОРТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КАЗАХСТАНА.....	276

К.Т. Ауезова, Ж.М. Булакбай, А.А. Жакупов ПРОЕКТНОЕ УПРАВЛЕНИЕ В СТРАТЕГИЧЕСКОМ ПЛАНИРОВАНИИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ.....	295
А. Елубаева, Чесловас Кристаускас ПОВЫШЕНИЕ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА КАК ОСНОВА СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ.....	307
А.М. Есиркепова, Р.К. Ниязбекова, Д.М. Махмуд ИССЛЕДОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КРЕСТЬЯНСКИХ ХОЗЯЙСТВ В КАЗАХСТАНЕ В КОНТЕКСТЕ ЭФФЕКТИВНОГО ЭНЕРГОПОТРЕБЛЕНИЯ.....	318
Ш.А. Жумадилла, М.Р. Сихимбаев, Д.Р. Сихимбаева ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН: ЭКОЛОГИЯ И ИННОВАЦИИ.....	330
А.С. Карбозова, А.Ж. Бухарбаева, Г.Б. Дузельбаева ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ ПРОИЗВОДСТВОМ.....	345
Т. Куангалиева, Ж. Ержанова, Г. Мукашева ОВЦЕВОДСТВО КАЗАХСТАНА: ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ.....	359
А.А. Макенова, А.К. Оралбаева, А. Кизимбаева УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ КАЗАХСТАНА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ.....	374
Ж.К. Ромазанов, Т.Ж. Ниязов, Т.А. Карипов ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ КРЕДИТНОГО РЫНКА КАЗАХСТАНА.....	389
Л.М. Шаяхметова, А. М. Курманов, Ш.Т. Айтимова СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОХРАНЫ ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН: ОЦЕНКА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ РИСКОВ И СТРАТЕГИИ СТРАХОВАНИЯ ОТ НЕСЧАСТНЫХ СЛУЧАЕВ НА ПРОИЗВОДСТВЕ....	401

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Директор отдела издания научных журналов НАН РК *А. Ботанқызы*

Редакторы: *Д.С. Аленов, Ж.Ш. Әден*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадыранова*

Подписано в печать 29.05.2024.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

46,0 п.л. Тираж 300. Заказ 5.